

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת חוקת

הגיע הזמן להתבגר!

כאשר ילד מתבגר הוא יכול להתלונן ולכעוס על ההורים שלו, ויכול להבין שעליו להודות להורים ולקחת את האחריות על עצמו. הפרשה מלמדת אותנו איך נכון וטוב להתבגר

שלום לידידינו היקרים!

יש כמה פרשיות שבהן מקובצות התלונות של בני ישראל במדבר: בפרשת בשלח בני ישראל מתלוננים על כך שאין להם מה לאכול ושאין להם מה לשתות, בפרשת בהעלותך בני ישראל מתלוננים על האוכל (וגם מתלוננים באופן כללי), ואצלנו, בפרשת חוקת בני ישראל שוב מתלוננים על "הלחם הקלוקל" ועל כך שאין להם מה לשתות.

עיון בזמנים בהם בני ישראל התלוננו בשלושת הפרשות הללו, מעורר תמיהה: בשנה הראשונה והשניה בני ישראל התלוננו (פרשות בשלח ובהעלותך), וגם בשנה הארבעים (פרשת חוקת). מה קורה בשאר הזמן? האם בשאר הזמן לא היה לבני ישראל על מה להתלונן?

למה חוזרים לבאר לאחר מיתת אהרן?

כאשר מתלוננים בפרשת 'מי-מריבה' עולה תמיהה נוספת: בני ישראל היו צמאים למים, ולכן ה' אמר למשה ואהרן להקהיל את העם ולדבר אל הסלע ולהוציא מימיו. משה ואהרן היכו בסלע במקום לדבר אליו, ולכן נגזר עליהם להיפטר במדבר, ואכן אהרן מת מיתת נשיקה במדבר. לאחר שאהרן הכהן עלה להר ההר, עברו על בני ישראל כמה וכמה סיפורים שמסופרים בפרשה: בא הכנעני מלך ערד, ובני ישראל ניצחו אותו. לאחר מכן בני ישראל "קצרה נפשם בדרך", והם התלוננו ונענשו, ומשה רבינו עשה את נחש הנחשת. לאחר מכן בני ישראל חנו מעבר לארנון וקרו להם את כל הנסים שחכמינו אומרים שנעשו להם בנחל ארנון. רק לאחר כל האירועים הללו כתוב שבני ישראל שרו את שירת הבאר – "היא הבאר אשר אמר ה' למשה אסף את העם ואתנה להם מים", כלומר זוהי הבאר של תחילת הפרשה, שעליה כתוב "וידבר ה' אל משה... קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו". והלא אנחנו נמצאים זמן רב לאחר מיתת אהרן, ואם כן איך הגענו עכשיו לבאר שבגללה מת אהרן? בנוסף, בשירת הבאר עצמה כתוב "באר חפרוה

שרים", ואומר רש"י שהשרים הם משה ואהרן. למה התורה חוזרת כאן ומספרת על הבאר שחפרו משה ואהרן, לאחר שאהרן כבר מת?

תלונות של ילד קטן ותלונות של ילד מתבגר

כאשר ילד קטן מתלונן, צריך להסביר לו שעליו לסמוך על אבא ואמא שלו, שהם אוהבים אותו ודואגים לו ולא יעזבו אותו, ולפעמים גם צריך לנזוף בו ולומר לו להפסיק להתלונן. בפרשת בשלח ה' אומר לבני ישראל שעליהם לסמוך על ה' שדואג להם "דבר יום ביומו" ונותן להם אוכל ומים, ובפרשת בהעלותך ה' כועס על עם ישראל, ואומר להם להפסיק להתלונן.

אבל כאשר הילד גדל, הוא כבר צריך להתחיל לדאוג לעצמו. כבר אי אפשר להגיד לו "אל תדאג, אבא ואמא דואגים לך", כי רוצים שהוא כבר יהיה עצמאי יותר וידאג לעצמו.

בפרשה שלנו המנהיגים של הדור הקודם מתחילים להיפטר מן העולם, בתחילה מרים ואחר כך גם אהרן, והדור החדש צריך לקחת את העניינים לידיים. לכן עכשיו ה' לא אומר למשה רבינו להכות בסלע, כמו שהוא אמר בפרשת בשלח, אלא להראות לבני ישראל שהסלע נותן מים מעצמו - "ודברתם אל הסלע לעיניהם, ונתן מימיו".

כאשר הילד הוא קטן, הוא מרגיש שהמציאות חזקה ממנו, אבל אבא שלו חזק יותר מהמציאות, והוא מכניע אותה ודואג לילד. התחושה שהאבא חזק יותר מהמציאות, היא בבחינת הכאה בסלע, וזה מה שקורה בפרשת בשלח. המציאות לא נותנת מים, אבל ה' על ידי משה רבינו מכה במציאות ומוציא מים מן הסלע. לכן שם משה לא מצווה לעשות זאת לעיני בני ישראל, כשם שהילד הקטן לא יודע כיצד אביו יותר חזק מהמציאות ודואג לו.

אבל כאשר הילד מתבגר, זה לא טוב שהוא ירגיש שהמציאות חזקה ממנו והוא לא יכול להתפתח בה בכחות עצמו. עליו להרגיש שהמציאות יכולה להיענות לו מעצמה, ללא שיכו בה, ואדרבה, המציאות היא הכר שבו הוא יכול להתפתח ולגדול ולהיות עצמאי.

כך גם כשבני ישראל נכנסים לארץ, ועליהם לכבוש שלושים ואחד מלכים וליישב את הארץ ולחרוש ולזרוע ולהיות עצמאיים - עליהם לחוש שהמציאות יכולה להיענות להם מעצמה. לכן ה' אמר למשה רבינו לדבר אל הסלע לעיניהם של בני ישראל, על מנת שהם יראו שהמציאות נענית.

בני ישראל מתחילים לדאוג לעצמם

את הנקודה הזו, שבני ישראל עומדים בכניסה לארץ, ועליהם כבר להתחיל לדאוג לעצמם - רואים בפרשה שלנו בכמה אירועים:

ראשית, כאשר בני ישראל מדברים על ה' ועל משה וה' שולח בהם את הנחשים השרפים - בני ישראל פונים למשה ואומרים לו "חטאנו כי דיברנו בה' ובך". בפרשות בשלח ובהעלותך בני ישראל לא אומרים "חטאנו", כי הם בבחינת ילד קטן שלא יודע לקחת את האחריות על

עצמו. אבל בפרשה שלנו הם לוקחים את האחריות על עצמם, כיוון שהם כבר כמו ילד גדול, שמתחיל לדאוג לעצמו, ויודע גם להכיר בטעויותיו.

שנית, במלחמה עם הכנעני מלך ערד, בני ישראל מדברים עם ה' בעצמם, ולא מחכים שמושה רבינו ידבר בשבילם, ובנוסף ה' עונה להם ולא למושה רבינו, שגם זה דבר שלא מצינו בשאר המקומות בתורה: "וידר ישראל נדר לה' ויאמר... וישמע ה' בקול ישראל".

לכן לאחר שבני ישראל התלוננו בשנה הראשונה ובשנה השניה, הם חזרו והתלוננו שוב בשנה הארבעים, כי זו לא אותה תלונה. בשנה הארבעים בני ישראל מתלוננים כמו ילד גדול שצריך לדאוג לעצמו, ומחפש את הדרך לעשות זאת.

שתי דרכים להתבגר

לילד קטן מספיק מה שהורים דואגים לו, ולכן התלונה שלו שונה מאשר תלונה של ילד שמתבגר, וגם התשובה של ההורים תהיה שונה: ילד קטן זקוק לכך שהורים ידאגו לו, והוא מתלונן כאשר הוא מרגיש שהורים לא מספיק דואגים לו. ההורים צריכים להראות לו שהם כן דואגים לו ועליו להפסיק להתלונן, כפי שנכתב. לעומת זאת לילד גדול אף על פי שהורים דואגים לו מאוד - זה כבר לא מספיק לו, שכן עליו להתחיל לדאוג לעצמו. כלומר ילד מתבגר צריך גם להודות להוריו שדאגו לו עד היום וממשיכים לדאוג לו, וגם לדעת שמה שהורים דואגים לו זה כבר לא מספיק.

בצורה לא מתוקנת, כאשר הילד מרגיש שלא מספיק לו מה שהורים דואגים לו - הוא מתלונן על כך שהורים לא מספיק דואגים לו, כמו שמתלונן ילד קטן, ויחד עם זה משדר שגם אם הם ידאגו לו זה לא יעזור. בצורה כזו הוא לא מודה להורים, שכן הוא חושב שהם לא מספיק דואגים לו, וגם לא מתחיל באמת לדאוג לעצמו, שכן הוא מצפה שהורים ימשיכו לדאוג לו. הוא מרגיש שהוא גדול רק בשביל שהוא יוכל להתלונן בלי שיגידו לו להפסיק להתלונן, אבל הוא לא שם לב שזה שהוא גדול אמור לגרום לו גם להפסיק להתלונן.

לעומת זאת בצורה מתוקנת הילד מודע לכך שהורים דאגו לו עד עכשיו וממשיכים לדאוג לו גם מעכשיו והלאה, אלא שכעת זה כבר לא מספיק, ועליו לדאוג לעצמו. לכן הוא לא מתלונן על ההורים משתי סיבות: הוא לא מתלונן על ההורים, כי הוא מבין שהם דואגים לו ועליו להודות להם, והוא לא מתלונן על ההורים, כי הוא מבין שעליו לדאוג לעצמו, וגם אם ההורים יתאמצו מאוד - הדאגה שלהם בלבד כבר לא מספיקה לו.

הבאר עולה מאליה

כך זה גם אצל בני ישראל במדבר: בשנה הארבעים הם לא מתלוננים על לחם ומים, כי הם חשים שלא מספיק דואגים להם, אלא גם בגלל שהם כבר מרגישים שעליהם להתחיל לדאוג לעצמם. לכן הם מתלוננים על ה"לחם הקלקל", כלומר על לחם קל שמגיע מהשמים, והם לא יכולים להרגיש שהם גידלו אותו בעצמם.

כאשר בני ישראל מתלוננים, המציאות לא נענית להם מעצמה, כי הם מתלוננים על ה', וממילא לא מספיק מבינים שעליהם לדאוג לעצמם. לכן המציאות לא נענית מעצמה, והסלע לא נותן את מימיו עד שמשה רבינו מכה בו, כי זה מה שבני ישראל ציפו שיקרה – שמשה רבינו ינצח את המציאות וידאג להם כמו שהוא דאג להם ארבעים שנה. "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'". אף על פי שבתחילה התורה מציגה זאת כחטא של משה רבינו, באמת זהו חטא של בני ישראל שהתלוננו ולא לקחו את האחריות על עצמם.

אבל לאחר מכן בני ישראל לקחו את האחריות על עצמם והבינו שאם יש להם בעיות זה לא בגלל שלא מספיק דואגים להם, אלא להיפך, דואגים להם מאוד, אלא שבעת זה לא מספיק להם, ועליהם להתחיל לדאוג לעצמם. לכן בסיפור של נחש הנחשת הם אומרים "חטאנו", ובסיפור של מלך ערד הם מתפללים לה' שיעזור להם וה' אכן עוזר להם. לאחר כל זאת התורה חוזרת לסיפור של הבאר, ובני ישראל שרים "עלי באר ענו לה". המציאות נענית והבאר עולה מעצמה, ללא שיכו בסלע. "באר חפרוה שרים" – בני ישראל שרים על כך שאת הבאר הזו חפרו השרים, משה ואהרן. כלומר הם כבר לא מתלוננים על כך שמשה ואהרן לא דאגו להם מספיק, אלא להיפך, מכירים ומודים בכך שרק בזכות משה ואהרן ועל ידם המציאות נענית להם, והם יכולים לשתות מן הבאר, ולהמשיך להתפתח באופן עצמאי ולהיכנס לארץ ישראל.

המן והבאר

המן יורד מהשמים, והתלונה עליו היא רק בגלל שבני ישראל מרגישים שבקרוב הוא ייפסק, והם יאכלו מעבור הארץ. לכן אין על התלונה הזו תשובה של ה' כפי שיש תשובה בפרשת בשלח ובפרשת בהעלותך. לעומת זאת הבאר עולה מן הארץ, "עלי באר ענו לה". בני ישראל צריכים ללמוד מהבאר שהם יכולים לעבוד במציאות והמציאות תיענה להם ותעלה מהארץ בעצמה, וזה מה שה' מלמד אותם בפרשה שלנו.

לכן המן הפסיק מיד בכניסה לארץ, אבל על הבאר חכמינו אומרים שהיא נגנזה בכינרת או בים ליד הכרמל, ואנשים ממשיכים לטבול בה ולהתרפא (תנחומא אצלנו וכן בויקרא רבה כב, ד). לא רואים את הבאר, כי היא כבר לא מגיעה באופן של נס גלוי, מן השמים. אבל היא טמונה וגנוזה במציאות ועולה מאליה – "עלי באר ענו לה".

שבת שלום!

בית עוד יוסף חי

